

ΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΜΟΝΙΜΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ:

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΙ
ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΛΟΓΩ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ
ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ
Μέρος Α'

Σοφία Βυζοβίτη (αρχιτέκτων)
Θεοδώρα Καραμανλή (οικονομολόγος)
Γαρυφαλλιά Κατσαβουνίδου (αρχιτέκτων)
Παρασκευή Κούρτη (αρχιτέκτων)
Ντίνα Μπλασιάκου (αρχιτέκτων)
Μαρία Ράσκου (αρχιτέκτων)
Κωνσταντίνος Τσιτσελίκης (νομικός)

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2006

Περιεχόμενα

Μέρος Α'

Πρόλογος

I. Εισαγωγή: Μετανάστες στην Ελλάδα

Θεοδώρα Καραμανλή

II. Θεσμικό πλαίσιο για την μετανάστευση και την παλιννόστηση: Δίκαιο, Εκπαίδευση, Λατρευτικές Πρακτικές

Κωνσταντίνος Τσιτσελίκης

III. Μετανάστες στη Θεσσαλονίκη: Το προφίλ, η δομή της οικογένειας, η εκπαίδευση των παιδιών τους, οι προθέσεις τους, η απασχόληση και οι συνθήκες διαβίωσής τους

Θεοδώρα Καραμανλή

IV. Δημογραφικά στοιχεία για τους μετανάστες και τους παλιννοστούντες ομογενείς στο Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης

Γαρυφαλλιά Κατσαβουνίδου & Παρασκευή Κούρτη

Μέρος Β'

V. Νικόπολη, Ευξεινούπολη και οι άλλες Νέες Πολιτείες. Σενάρια κατοίκησης μεταναστών στα δυτικά όρια της πόλης.

Παρασκευή Κούρτη & Γαρυφαλλιά Κατσαβουνίδου

VI. Πιάτσες, στέκια και μπαχτσέδες: Πολυ-πολιτισμική συγκατοίκηση στους δημόσιους χώρους της Θεσσαλονίκης

Σοφία Βυζοβίτη, Κωνσταντίνα Μπασιάκου, Μαρία Ράσκου

VII. Συμπεράσματα – Προτάσεις

Ευχαριστίες

Βιογραφικά Σημειώματα

Πρόλογος

Η Ομάδα Εργασίας με αντικείμενο «Αρχιτεκτονικοί και πολεοδομικοί μετασχηματισμοί στη Θεσσαλονίκη λόγω του φαινομένου της μετανάστευσης» συγκροτήθηκε στα πλαίσια της Μόνιμης Επιτροπής Αρχιτεκτονικών Θεμάτων του ΤΕΕ/ΤΚΜ το Μάρτιο του 2006. Αντικείμενο της εργασίας της ομάδας ήταν η καταγραφή και οπτική παρουσίαση των αλλαγών στην πόλη που σχετίζονται με το φαινόμενο της μετανάστευσης. Πιο συγκεκριμένα οι στόχοι της Ο.Ε. ήταν:

- Να συγκεντρώσει δημογραφικά στοιχεία και να αποδώσει γραφικά την κατανομή του πληθυσμού στην μητροπολιτική περιοχή της Θεσσαλονίκης
- Να καταγράψει τα χαρακτηριστικά των τύπων κατοικίας που χρησιμοποιούνται από μετανάστες («ανακύκλωση» κατοικίας στο κέντρο της πόλης, διαχωρισμός καθ' ύψος, ημι-αστικές κατοικίες στις γύρω κωμοπόλεις, νεόδμητες οικοδομές με ιδιάζουσες προδιαγραφές στα «Νεόκτιστα» - ζώνες εφαρμογής αστικού συντελεστή)
- Να παρατηρήσει τους μετασχηματισμούς στο δημόσιο χώρο (πλατείες – πάρκα – δημόσια μέσα μεταφοράς) που προκύπτουν από τη συμβίωση ντόπιων και αλλοδαπών
- Να καταγράψει και να διερευνήσει αρχιτεκτονικές ιδιαιτερότητες στους χώρους κατοικίας – εμπορίου – αναψυχής των διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων
- Να καταλήξει σε συμπεράσματα ως προς τις χωρικές τάσεις – διάχυση ή γκετοποίηση / αποκλεισμός ή ενσωμάτωση – και των συνεπακόλουθων επιδράσεων σε κοινωνικό, ανθρωπολογικό, οικονομικό επίπεδο.

Για να προσεγγιστεί το ζήτημα της σχέσης μεταξύ μετανάστευσης και αστικού χώρου, κρίναμε ότι η Ο.Ε. πρέπει να στελεχωθεί και με επιστήμονες, μη μηχανικούς, που θα διασφαλίσουν τη διεπιστημονικότητα της εργασίας. Η

σύνθεση της ομάδας ήταν η εξής: Σοφία Βυζοβίτη (αρχιτέκτων), Θεοδώρα Καραμανλή (οικονομολόγος), Γαρυφαλλιά Κατσαβουνίδου (αρχιτέκτων), Παρασκευή Κούρτη (αρχιτέκτων), Κωνσταντίνα Μπασιάκου (αρχιτέκτων), Μαρία Ράσκου (αρχιτέκτων) και Κωνσταντίνος Τσιτσελίκης (νομικός).

Το τελικό κείμενο διαρθρώνεται σε έξι κεφάλαια, που, όπως φαίνεται από τα Περιεχόμενα, παρέχουν στον αναγνώστη μια αντιπροσωπευτική, πιστεύουμε, εικόνα για το θέμα της μετανάστευσης, πάντα σε σχέση με την πόλη της Θεσσαλονίκης. Συγκεκριμένα:

- Τα δύο πρώτα κεφάλαια είναι η απαραίτητη εισαγωγή στο ζήτημα της μετανάστευσης προς την Ελλάδα, από κοινωνικοοικονομική, νομική και πολιτισμική άποψη. Ιδιαίτερα το δεύτερο κεφάλαιο, του κ. Τσιτσελίκη, μας δίνει μια συνοπτική εικόνα για το πολύπλοκο νομικό καθεστώς που υπάρχει στη χώρα μας. Ο συγγραφέας τονίζει ειδικά ότι στη χώρα μας ο διαχωρισμός των μεταναστών γίνεται με βάση το αν ανήκουν ή όχι στην ελληνική ομογένεια και αυτό έχει πολλαπλές συνέπειες τόσο για τους μετανάστες όσο και την κοινωνία υποδοχής.
- Στο τρίτο κεφάλαιο, της κ. Καραμανλή, γίνεται μια παρουσίαση αδημοσίευτης διδακτορικής έρευνας με ερωτηματολόγια, ως προς τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των μεταναστών στη Θεσσαλονίκη. Παρέχει επομένως επίκαιρα στοιχεία για το «προφίλ» του μετανάστη που σήμερα στο Π.Σ.Θ., που αποδεικνύονται ιδιαίτερα ενδιαφέροντα, αφού σε κάποιες περιπτώσεις ανατρέπουν τα στερεότυπα που έχουν κυριαρχήσει στην ελληνική κοινωνία.
- Το τέταρτο κεφάλαιο, των Κατσαβουνίδου-Κούρτη, παρουσιάζει σε πρωτότυπη επεξεργασία τα δημογραφικά στοιχεία που υπάρχουν για τους αλλοδαπούς και τους παλιννοστούντες (δηλ. ξένους και ομογενείς μετανάστες) στο Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης. Εκτός από τα καθαρά ποσοστά, παρουσιάζονται με χάρτες και διαγράμματα ενδιαφέροντα ζητήματα όπως είναι η σύσταση του μεταναστευτικού πληθυσμού στο Π.Σ.Θ., η χωρική διασπορά των μεταναστών στους 16 Δήμους / Κοινότητες, οι ιδιαιτερότητες των μεγάλων μεταναστευτικών ομάδων, αλλά και οι ιδιομορφίες κάθε Δήμου / Κοινότητας. Ίσως το

πιο σημαντικό εύρημα αυτής της επεξεργασίας των δεδομένων είναι ότι η μεγαλύτερη μεταναστευτική ομάδα στη Θεσσαλονίκη προέρχεται όχι από την Αλβανία, όπως είναι ο κανόνας στην ελληνική επικράτεια, αλλά από τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

- Στο πέμπτο κεφάλαιο, επίσης των Κατσαβουνίδου-Κούρτη, παρουσιάζονται οι περιοχές κατοίκησης στις δυτικές παρυφές του Π.Σ.Θ. όπου έχουν εγκατασταθεί πολλοί ομογενείς μετανάστες (παλινοστούντες) από την πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. Εντοπίστηκαν τέσσερις περιοχές με πολύ σαφή, διακριτά χαρακτηριστικά ως προς τη σύσταση του πληθυσμού, και μάλιστα στις δύο από τις τέσσερις περιπτώσεις πρόκειται για αυθαίρετους, αυτογενείς οικισμούς. Το πρόβλημα δεν είναι τόσο ο χωρικός διαχωρισμός των κατοίκων αυτών από την υπόλοιπη πόλη όσο, και πολύ πιο σημαντικά, οι πολύ υποβαθμισμένες συνθήκες διαβίωσής τους – γεγονός που πρέπει να δημοσιοποιηθεί ώστε να γίνουν επειγόντως οι απαραίτητες παρεμβάσεις.
- Στο έκτο κεφάλαιο, τέλος, προϊόν συλλογικής δουλειάς των κκ. Βυζοβίτη, Μπασιάκου και Ράσκου, παρουσιάζονται οι μετασχηματισμοί του δημόσιου χώρου της πόλης. Χαρτογραφούνται τα σημεία στα οποία οι μετανάστες αποτελούν «κρίσιμη μάζα» και γίνεται στη συνέχεια λεπτομερειακή ανάλυση, με επιτόπου παρατήρηση και συνεντεύξεις, των σημαντικότερων από αυτά τα σημεία. Πρόκειται για δύο κατηγορίες χώρων που διαφοροποιούνται σαφώς ως προς τη λειτουργία τους: από τη μια είναι οι «μπαχτσέδες», δηλ. οι πλατείες του ιστορικού κέντρου που είναι τόποι ψυχαγωγίας και κοινωνικής συνεύρεσης για τους μετανάστες και από την άλλη είναι οι πιάτσες, δηλ. οι δημόσιοι χώροι όπου οι μετανάστες συγκεντρώνονται για να βρουν δουλειά. Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα η διερεύνηση που παρουσιάζεται, ως προς το ποια είναι τα χαρακτηριστικά αυτών των χώρων, για ποιο λόγο έχουν αποκτήσει αυτή τη λειτουργία, και το πώς σχετίζονται με την υπόλοιπη πόλη. Ένα πολύ σημαντικό συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει η έρευνα είναι ότι υπάρχει πολυπολιτισμική συγκατοίκηση και διαπολιτισμική ανταλλαγή. Αυτό είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον εύρημα – αλλά και ενδεικτικό για την κοινωνία της Θεσσαλονίκης σήμερα.